

Syning av LIK

Mange kommuner i landet inngår i disse dager avtaler med nabo-kommunene om legevaktssamarbeide over kommunegrensene. Dette ansees som en stor lettelse for legene som belastes med færre vakter. En ulempe er at vaktene blir tilsvarende krevende med store reise-avstander og flere problemstillinger å håndtere. Oftest kompenseres dette med at pasientene må komme til legevaktskontoret der legen kan jobbe mer effektivt. Noen oppgaver vil allikevel alltid kreve at legen reiser ut, tvangsinneleggelser og større ulykker er naturlige eksempler på dette.

Rettslig plikt til syning av lik i forbindelse med legevakt

I henhold til kommunehelsetjenesteloven § 1-1 har kommunen plikt til å sørge for nødvendige helsetjenester til alle som bor eller midlertidig oppholder seg i kommunen. Kommunen har videre plikt til å ha en legvaksordning, jf lovens § 1-3. Krav til legevaktsordningen er ikke tidligere formalisert i forskrift. I utkast til forskrift «om krav til akuttmedisinske tjenester utenfor sykehus» er legevaktsens innhold og organisering noe nærmere presisert.

Det foreligger imidlertid ingen klar definisjon i lovverket vedrørende hvor grenseoppgangen skal trekkes i forhold til hva som faller inn under tjenesten og hva som for eksempel kan håndteres neste dag eller ved timeoppsett. Derimot vil formålet med ordningen og etablert praksis være veiledende for hva tjenesten må inneholde. Legevaktstjenesten favner videre enn for eksempel plikten til øyeblikkelig hjelp i helsepersonelloven. Tradisjonelt sett har syning av lik vært en del av legevakttjenesten i kommunen. Spørsmålet er om dette har en særskilt rettslig forankring.

I henhold til helsepersonelloven § 36 plikter leger å gi erklæring om dødsfall som de blir kjent med i sin virksomhet. Bestemmelsen forutsetter at leger som blir tilkalt til en døende eller en som er død, vil ha plikt til å vurdere den døde for å utferdige melding om dødsfall. Videre plikter leger i henhold til samme bestemmelse å underrette politiet øyeblikkelig dersom det er grunn til å tro at et dødsfall er unaturlig. Dødsfall i fengsel eller ved funn av ukjent lik skal på samme måte underrettes politiet. Påtalemyndigheten skal deretter i henhold til straffeprosessloven § 228 beslutte om det er grunnlag for sakkyndig likundersøkelse. Bestemmelsen gjelder dødsfall «legen blir kjent med i sin virksomhet» og er i seg selv ikke noe pliktregel i forhold til syning av lik.

Smittevernloven § 4-6 med forskrift pålegger legen et særskilt varselsansvar dersom dødsfallet skyldes en mistenkt eller påvist smittsom sykdom. Dette ansvaret er pålagt den legen som skriver legeerklæringen om dødsfall. Nærmere plikt til å rykke ut og skrive en slik erklæring er ikke angitt. Det finnes ikke noen særskilt bestemmelse i lovverket som

regulerer legers plikt til å syne lik. En eventuell plikt til å syne lik forutsetter en endring i likbehandlingsloven og helsepersonelloven. Rapporten «Ny dødsattest» avgitt juni 2000 av en arbeidsgruppe nedsatt av Statens helsetilsyn, anbefaler at det innføres en slik plikt til å syne lik. Det antas at en slik plikt vil medføre at innholdet i Dødsårsaksregisteret vil bli mer nøyaktig.

Ved dødsfall utenfor institusjon tilsier hensynet til pårørende, kravet om utfylling av legeerklæring og meldeplikten ved unaturlige dødsfall, at syning må gjøres inne rimelig tid og at ansvaret påhviler spesialisthelsetjenesten og kommunehelsetjenesten. Disse tjenestene må sørge for beredskapen. I kommunene kan det skje enten ved avtale med fastleger eller ved at legevakten innrettes slik at dette blir en naturlig oppgave.

Hvorvidt legevaktslegen skal prioritere å rykke ut i forbindelse med et dødsfall beror på den medisinskfaglige vurderingen den enkelte lege gjør ut i fra den konkrete situasjonen. Å rykke ut i forbindelse med et forventet dødsfall kan i kommuner med lange avstander innebære at legens tilgjengelighet i forbindelse med helsehjelp av mer øyeblikkelig karakter blir redusert. Det kan derfor tenkes løsninger som i enkelte situasjoner kan fremstå som mer hensiktsmessige. Ved forventet dødsfall i hjemmet kan lik transporteres til for eksempel bårhuset på et sykehjem etter at det er synet av to voksne personer, jfr «Lov indeholdende visse Bestemmelser om Behandling af Lig». Pasientens fastlege kan deretter skrive døds melding påfølgende dag. Det er heller ikke noe i veien for at familien sammen med for eksempel hjemmesykepleien syner liket og ordner det praktiske med begravelsesbyrået før fastlegen skriver døds meldingen. I mange tilfeller er det imidlertid ønskelig fra de pårørendes side at en lege er tilstedet i forbindelse med dødsfallet. Et slikt ønske bør respekteres.

Arild Hagesveen
Rådgiver
Forhandlings- og helserettsavdelingen.
Dnlf

Vi har i denne sammenheng undret oss på om det å syne lik av personer som har dødd utenfor institusjon er en nødvendig oppgave for legevaktslegen. Hvis vi på en travelt lørdag formiddag blir tilkalt til den ytterste avkrok (les: 10–12 mil fra legevaktsenteret, kanskje til og med med en ferjestrekning) der for eksempel en gammel mann har blitt funnet død i sin seng – skal vi da bruke mange timer av arbeidsdagen på å reise ut og bekrefte at han er død, eller kan vi løse dette på en annen måte? Må det være

en lege som syner liket eller gjelder fortsatt loven av 1898 som sier at utenfor institusjon er det tilstrekkelig at to voksne bekrefter et dødsfall?

Vi har spurt legeforeningen om de kan avklare dette spørsmålet og nedenfor trykker vi svaret vi fikk. Vi har også fått tillatelse til å trykke et rundtskriv der kommunelege I, Torgeir Wiik, i Andøy kommune har skrevet hvordan en slik situasjon skal håndteres i deres legevaktdistrikt.

Legens syning av lik – utfylling av «legeerklæring om dødsfall» i legevaktsituasjon

Bakgrunn

I sammenheng med innføring av interkommunal legevakt i Vesterålen tok jeg 2/3–05 kontakt med ass. fylkeslege Eli Løkken angående forholdet. Dette som en følge av at det i vår region i helger og ellers tider av døgnet ikke er lege på vakt annet enn ved Vesterålen legevakt på Stokmarknes. Spørsmålet er om en lege må syne liket og skrive «Legeerklæring om dødsfall» eller om dette kan ordnes på annen måte i den enkelte kommune.

Drøfting

Ass. fylkeslege sendte meg bakgrunnsmateriale dekkende for situasjonen.

Statens Helsetilsyn skriver i 1995 til Fylkeslegen i Nord-Trøndelag som forklaring til meldingsgangen ved dødsfall, tatt inn i Rettledning ved utfylling av døds melding: «Ved dødsfall i bykommuner, og ved dødsfall i herredskommuner når den døde skal kremeres eller liket føres ut av riket – må en lege ha synt liket, og legeerklæring om dødsfall skal fylles ut». Helsetilsynet skriver videre: «Dere sier i deres brev at dette må forstås dithen at lege skal syne ethvert lik i bykommuner, men tilsvarende gjelder bare ved kremasjon/utførsel i landkommuner og dere spør om et slikt skille mellom land- og bykommuner er riktig».

«I følge den informasjon vi har er dette en riktig tolkning av gjeldende regler. Det er forskjell på bykommuner og herredskommuner når det gjelder plikt for lege å syne lik. Dette skriver seg fra den tid det av kommunikasjons-hensyn var urimelig å kreve at lege på landet skulle syne ethvert lik». Det er denne situasjonen vi også i dag står ovenfor med legen lokalisert på sykehuset og dødsfall f.eks. 130 km unna. Sortland har bystatus, men er de bykommune? Kanskje det samme med Hadsel?

Fastsett av Sosialdepartementet 1983

Legeerklæring om dødsfall/melding om unaturlig dødsfall

Blankett 1

Blanketten fylles ut i samsvar med rettledningen på baksiden og leveres rekvirenten (den som har plikt til å melde dødsfall) i forseglett konvolutt som i byene adresseres til skifteretten og på landet til lensmannen på dødsstedet. Kopi av legeerklæringen sendes den lokale politimyndighet, hvis dødsfallet kan være unaturlig. (Se rettledning på baksiden.)

Avdødes slektsnavn, for og mellomnavn

Kjønn: ☐ 1 M ☐ 2 K

Født dag, mnd., år | Personnr.

Bosted, kommune | gate og husnr. | postadresse

Dødssted, kommune

Død utenfor institusjon: ☐ 1 Hjemme ☐ 2 Annet sted ☐ 3 Under transport til sykehus ☐ 4 Død i sykehus eller annen institusjon

For døde i sykehus eller annen institusjon: Institusjonens navn

Hvis sykehus: Avdeling. For annen institusjon. Type institusjon

Yrke (egget, eventuelt forsørgerens)

Ektekapskapelig status: ☐ Ugitt ☐ 3 Enkelt ☐ 4 Skilt ☐ 5 Separert

For barn døde innen 1. timer 24 timer etter fødselen men ikke vare livet

Navn og adresse på den lege som har behandlet avdøde under siste sykdom

Opplysning om dødsårsaken

Alle rubrikker må fylles ut. (Se rettledning på baksiden.)

I. Sykdom eller tilstand som direkte (umiddelbart) har ført til døden. (Ved dødsfall i bykommuner, og ved dødsfall i herredskommuner når den døde skal kremeres eller liket føres ut av riket – må en lege ha synt liket, og legeerklæring om dødsfall skal fylles ut.)

Oppgi den eller de sykkelige tilstander, skade eller komplikasjon som har ført til døden. (Ved dødsfall i bykommuner, og ved dødsfall i herredskommuner når den døde skal kremeres eller liket føres ut av riket – må en lege ha synt liket, og legeerklæring om dødsfall skal fylles ut.)

II. Andre vesentlige tilstander som kan ha bidratt til dødens inntrøden, men som ikke står i direkte årsaksforhold til den sykdom eller tilstand som har fremkalt døden.

Dersom døden skyldes skade (ulykke) eller følger av denne

Dato skaden (ulykken) skjedde

Sted: ☐ I ved hjemmet ☐ Annet sted

Hvordan skjedde ulykken?

Yrkesulykke? ☐ Ja ☐ Nei

Spesielle omstendigheter ved dødsfallet/foretatte undersøkelser typer på (sett kryss)

☐ Drap ☐ Selvmord ☐ Strid ☐ Misbruk ☐ Mekanisk ☐ Ulykke ☐ Plutselig ☐ Dødsfall i forbindelse med arbeid ☐ Rengjøring ☐ Ukjent ☐ Yrkes- eller sykdom

Ble det foretatt operasjon? ☐ Ja ☐ Nei

Dato operert

Viktigste funn

Opplysningene under I bygger på undersøkelse av legene

Vil den oppgitte dødsårsak senere bli revideret? ☐ Nei ☐ Ja

Melding om unaturlig dødsfall er sendt/gitt muntlig til politiet/ lensmannen ☐ Ja ☐ Nei

Underlegne lege erklærer herved at det ikke er grunn til å anta at døden er voldt ved en straffbar handling. (Erklæringen gis bare når kremasjon ønskes eller liket føres ut av riket.)

Dato

Lege

I. Forevist skifteretten/lensmannen og sendes den offentlige lege/politiet på dødsstedet

Adresse

II. Forevist politiet og sendes den offentlige lege på dødsstedet

Dato

Lege

III. Off. lege/helse råd (stempel)

Dato

For skifteretten/lensmannen

Dato

For politimesteren

IK-1025 B

Lov om helsepersonell § 36 sier: «Leger skal gi erklæring om dødsfall som de blir kjent med i sin virksomhet...». Fylkeslegen i Nordland skriver 31/1–95: «Et vilkår for å avgi slik erklæring er at legen har vært tilstede ved dødsfallet eller har synt liket».

Det skrives videre: «Så er det et definisjonsspørsmål hva som skal til for at man kan si at legen har hatt med dødsfallet å gjøre. Noen vil kanskje hevde at hvis legevaktslege får meldt dødsfall på pasient som tidligere er ukjent for vedkommende lege er kravet i Helsepersonellovens §36 ikke oppfylt og plikten til å skrive dødsattest dermed ikke til stede. Det vil likevel være naturlig at vakthavende lege syner liket». Fylkeslegen uttaler seg her tydeligvis under forutsetning av at kommunen har en legevaktslege, – noe vi ikke har når Vesterålen legevakt er operativ.

Fylkeslegen skriver videre: «Dersom dødsattest ikke foreligger, må lensmann/politi fylle ut en egen dødsattest som sendes til kommunelege I. Kommunelege I får da oppgave med å undersøke saken, innhente nødvendige opplysninger fra de leger som har vært involvert ved dødsfallet, og fylle ut de nødvendige opplysninger på «Dødsmelding fra lensmann til den offentlige lege». Regelverket har ingen bestemmelse om når (tid etter dødsfallet) en dødsattest skal skrives.

Lov av 1898 (Bestemmelser om Behandling av Lig) sier at et lik først kan stelles seks timer etter dødens inntreden, dersom det ikke foreligger legeerklæring om dødsfallet. Dette er et absolutt krav. Fylkeslegen presiserer at først etter seks timer kan liket flyttes, dersom det ikke foreligger legeerklæring. Videre sier samme lov at liket «*ikke må hensettes på et Koldt sted eller uden Tilsyn, med mindre der enten foreligger en af en Læge efter foretagen Besigtigelse af Liget utfærdiget Dødsattest, eller der før Udflytning har været to voxne Personer tilstede, som i Tilfælde kan afgive gyldig Vidnesbyrd om, at de har besigtiget Liget*». (Skinndødhet; min anmerkning)

«Fylkeslegen mener at blant annet av hensyn til at lege alltid skal vurdere omstendighetene rundt dødsfallet og om legens plikter etter Helsepersonellovens §36 (melding til politiet ved unaturlig dødsfall) er tilstede, må legens konstatering av dødsfallet ved syning av liket alltid skje der dødsfallet skjedde, så fremt dette er mulig».

Gjennom årene med kommunale legevakter har den nevnte situasjon tydeligvis blitt løst tilfredsstillende. Vi har imidlertid nå en situasjon som stiller samfunnet ovenfor andre utfordringer.

Konklusjon

Lovverket pålegger ikke en lege å rykke ut for å syne et lik og derved heller ikke å fylle ut «Legeerklæring om dødsfall».

Det vil være uetisk at begravelsesbyrået, minst seks timer etter dødsfallet, skal transportere liket til Stokmarknes for syning og legens utfylling av legeerklæring, og så transport tilbake til kommunen.

Sykehjemmene bør ta opp situasjonen med tilsynslegen i tilfeller hvor en beboer dør i tiden den interkommunale legevakten opererer. Kanskje kan det gjøres en avtale med legen at denne kan ringes uten å ha vakt. Håndteringen av slike situasjoner må beskrives i sykehjemmets internkontrollsystem.

I kontortiden forutsettes det at vedkommendes fastlege eller sykehjemmets tilsynslege ivaretar dette. Ukedagene mandag t.o.m. torsdag i tidsrommet kl. 1600–2100 ivaretar kommunens egen legevaktlege situasjonen.

For å lage en rutine som fungerer i forhold til lovverket, når den interkommunale legevakten er operativ:

- 1) Ved dødsfall i kommunen synes liket av to voksne personer.
- 2) Pårørende eller en av disse to nevnte personer kontakter politiets operasjonssentral (112) og meddeler de opplysninger som lensmannen trenger for å fylle ut «Dødsmelding fra lensmann til den offentlige lege».
- 3) Begravelsesbyrået kan gjennomføre stell/forflytting av avdøde etter seks timer.
- 4) Lensmannen sender lensmannsmeldingen til kommunelege I på dødsstedet.
- 5) Kommunelege I innhenter hos vitner/familie/fastlegen nødvendige opplysninger for å kunne fylle ut sin del av lensmannsmeldingen (opplysning om dødsårsaken).
- 6) Kommunelege I sender så denne dødsmeldingen til Statistisk sentralbyrå som ellers gjøres med «Legeerklæring om dødsfall».

Torgeir Wiik
kommunelege
Andøy kommune

Har du kommentarer, reaksjoner eller spørsmål om artikkelen? Inspirerer den deg til å skrive noe selv?
Ansvarlig redaktør for denne artikkelen har vært Jannike Reymert. Kontakt henne på jannike.reymert@online.no